

NAGY ÁDÁM (SZERK.): SZOLGÁLVA, NEM TÜNDÖKÖLVE
TRENCSÉNYI 70. IUVENIS – IFJÚSÁGSZAKMAI MŰHELY, ISZT
ALAPÍTVÁNY, BUDAPEST, 2017.

Knausz Imre: Zarándoklatok könyve

„Egy nevelésfilozófus egyszer azt mondta, hogy a jó oktatás megtanít a kritikai gondolkodásra, ösztönöz, kiválóságra nevel.

Egy kiváló oktatás mindezek mellett még a lelket is megérinti” – idézi *Szarka Emese* tanulmányában *Daniel MacMahon*t, és így folytatja: „ehhez zarándoknak kell lennünk, zarándokként vezetve tanítvá-

nyainkat életútjukon. Amikor valaki zarándokként kel útra, megnyitja magát a spirituális átalakulás előtt – ez a metanoia, amely szellemi fordulatot jelent és megtéréssel is járhat.” A *Mire tanítanak a zarándoklatok – jelentés 2013-ból* című írás részletesen ismerteti egy empirikus vizsgálatot, amely zarándokutakra vállalkozó pedagógusok céljairól és tapasztalatairól szólt, emellett azonban a

zarándoklatot mint a nevelés nagy erejű metaforáját jeleníti meg. Talán nem minden pedagógus zarándok, és nem minden nevelés zarándoklat, de a tavaly 70 esztendő *Trencsényi László* és az általa képviselt nevelésfelfogás biztosan leírható ezzel a fogalomkörrel. Mert mi is a zarándoklat? Először is utazás: határátlépés. A zarándok kilép a komfortzónájából, átlép egy másik

világba, és új tapasztalatokat szerez. Ennél fogva a zarándoklat mindig egy ismeretlen világ felfedezése, multikulturális tapasztalat, a másság megtapasztalása. És harmadszor –

de talán elsősorban – utazás önmagunkba, szembesülés a személyessel. Belépés a Zöld vadonba, ha úgy tetszik. (A *Zöld vadon*

a zarándoklatot mint
a nevelés nagy erejű
metaforáját

Trencsényi festménye, ez adja a könyv borítóját, és a kötet tanulmányait összefogó cím is ez: Üzenetek a zöld vadonból.) A zarándok pedagógus alighanem elsősorban bátor. És a könyv, amelyről itt szó van, és

amely Trencsényi László neveléstudományi kutatásokkal foglalkozó tanítványainak írásait gyűjti egybe, jól tükrözi az ünnepelet „bátorságpedagógiáját”.

az írások mind elég bátrak
ahhoz, hogy határokat
lépjenek át

Az írások mind elég bátrak ahhoz, hogy határokat lépjenek át. Némelyiknek kifejezetten ez áll a középpontjában, követve Trencsényi következetesen képviselt gondolatát, hogy nemcsak az a nevelés, ami az iskolában zajlik (sőt!): a nevelés olyasmi, ami egész életünket átszövi. Ha viszont így van, akkor a neveléstudomány sem kerülheti el a folytonos határátlépé-

seket. *Siposné Tavaszi Virág* a tárgyi kultúra vizsgálatát, egy lényegében vizuális antropológiai témát helyez pedagógiai összefüggésbe (*A módszertani trianguláció lehetőségei a tárgy- és környezetkultúra kutatásában*). *Morva Péter* közvetlenül a pedagógia határait feszegeti: a gyermek- és ifjúsági rádiózás nevelésnek tekinthető-e? Igen (*Egy doktori értekezés szakmai létjogosultságának bizonyítási kísérlete*). *Bogdán Péter* egyik szenvedélye (és szakmája) a pedagógia, a másik az eszperantó mozgalom, és tanulmányában e kettőt kapcsolja össze: mennyire gazdag az eszperantó nyelvű tudományos és azon belül a neveléstudományi irodalom? Meglehetősen (*Adalékok az eszperantó nyelvű tudományos irodalomhoz*). *Kis Virág* is határokat lép át: a művészettel való munka különböző formáinak fogalmi analízisét adja, bekapcsolva olyan területeket is, mint a művészetterápia, a művészetpszichoterápia (*Művészetalapú módszerek*). *Körmendy Zsolt* egy kicsit másképp, a zene világán belül relativizálja a határokat azáltal, hogy a befogadás oldaláról közelíti a művészetet, a sokszor egymást kizárónak tekintett dichotómiákra, ellenfogalmakra mintegy magasabb szempontból egyszerre fókuszálva (*Befogadás és zene*). *Almássy Balázs* pedig az immanens irodalmi elemzésből lép át a pedagógiába (és vissza), bizonyítva, hogy az irodalmi mű – egy Márai-regény – értelmezése bőven hordozhat pedagógiai tanulságokat (*Fiatalok „Nagy Idő”-ben – adalékok Márai Sándor Zendü-lők című regényéhez*).

A zarándok bátorsága kell ahhoz is, hogy ismeretlen, titkos és fenyegetésekkel teli tájakat fedezzünk fel. *Bohán Mariann* és *Nagy Ágnes* az ún. fekete pedagógia feltérképezésére vállalkoztak, és ennek a vállalkozásnak egy részdokumentumát

az irodalmi mű értelmezése
bőven hordozhat
pedagógiai tanulságokat

adják itt közre. Kihívás ez már csak azért is, mert a neveléshez kapcsolódó negatív tapasztalatok a pedagógia szakmai öntudatát, identitását sértik, de még inkább azért, mert a szerzők éppen pedagógusokat kérdeztek meg ezekről a kellemetlen vagy éppen károkozó élményekről (*Gondolatok a fekete pedagógiáról*). Ennél is ijesztőbb a hétköznapi agresszió feltérképezése. *Rucska Andrea* egy még Trencsényi Lászlóval közösen kezdett kutatás folytatásáról számol be (*Fiatal felnőttek agressziójának vizsgálata a fizikai aktivitás dimenziójában*). *Gazdag Emma* a 21. század gyermekképéről ír, a szabadságot állítva a középpontba, ez az előző írásoknál kevésbé lenne ijesztő, ha nem a

szabadság hiányáról lenne inkább szó (*A gyermekkor természetes igénye: szabadság*). Az ismeretlen táj azonban mégsem mindig fenyegető. *Karlowits-Juhász Orchidea* egy nagyon is vonzó mikrovilágot tár fel antropológus énjét mozgósítva, nagy módszertani tudatossággal. Hogyan (és mitől) működik a középiskolások közösségi szolgálata ott, ahol valóban működik (*A Fényi Gyula Jezsuita Gimnáziumban működő szeretetszolgálati program módszertani vonatkozásai*)? *Mizerák Katalin* messzire vezeti az olvasót térben és időben egyaránt: az ókori és középkori Távol-Kelet művészetpedagógiai gondolkodásmódját mutatja be (*Az indiai és kínai művészetpedagógia első mesterei*). És bizony titokzatos táj az is, ahová a néprajzos *Géczi-Laskai Judit* viszi el az olvasót: a tetoválások világa. Egy olyan terület, amely nemcsak idegen az iskolától, sokszor egyenesen ellenséges zónának számít (*Tatuálás*). *Benyovszky Andrea* fordulatosan és dokumentumokra alapozva elmesélt története már a címében is az ismeretlenbe való utazást ígéri: egy szerelmi történet, amelynek keretében a konduktív

pedagógia is eljutott Amerikába (*Utazás az ismeretlenbe, avagy drámai pillanatok több felvonásban. Európa és az Újvilág találkozásáról a konduktív nevelés fejlődéstörténetében*). És végső soron felfedezésekkel járó zarándoklat az is, ahová a kötet két „szabályos” neveléstörténeti tanulmánya viszi el az olvasót. Furcsa feszültség

munkál *Kerekes Valéria*

írásában: valami nagyon személyes és finom dologról szól, az óvodai meséről és mesélésről, de a témát hivatalos dokumentumok elemzésén keresztül közelíti

meg (*A mese és a mesélés alakulása a magyar óvodai nevelést szabályozó alapidokumentumokban és módszertani ajánlásokban*). *Tóth Andrea* hosszú időszakot átélő szép tanulmánya pedig egy megye zsidó iskoláügyét mutatja be (*A Nógrád megyei zsidóság oktatástörténete az 1700–1900-as évek között; a zsidó tanítók és a zsidó iskolák helyzete*).

A zarándoklat azonban – ahogy a fentebb idézett MacMahon megfogalmazta a pedagógusról szólva – a lelket érinti meg. Kiderül, hogy semmi sem pusztán önmaga, minden túlmutat önmagán, és mindennek a mélyén ott van az ember, akiről minden pedagógia szól. Eljutni a dolgoktól a személyhez: ez az igény a kötet minden tanulmányában felismerhető. Némelyik írás azonban éppen erről szól. *Monoriné Papp Sarolta*

egész munkásságát az a szenvedély hatja át, hogy az aprót és empirikusat az átfogóval és a mélyvel kapcsolja össze. Konkrétabban: a tanórák elemzésének módszertanát a filozófiai antropológiával. Ami a kapcsolat létrehozza: az aprólékosan végiggondolt EGO-ECO-ACT modell (*Mit ér a társadalomtudomány, ha pedagógia?*). *Tölgyessy Zsuzsanna* a történelemtanítás személyesség

tételének igényével alighanem valami nagyon lényegeset és a tantárgy módszertanán túlmutatót érintett meg. A személyesség tétel eszköze pedig nála a családi emlékezet (*Erőforrásaink: a családi történetek*). *Cseréklye Erzsébet* egy olyan projektről számol be, amelyben a nevelő alakul át, és nemcsak a

felkészítés eredményeképpen, hanem elsősorban a pedagógiai tapasztalatok és élmények hatására (*Szakképző intézmények felkészítése migráns hátrterű tanulók fogadására*). *Matolcsi Zsuzsa* izgalmas írása

a kontextus fontosságáról szól. Hol lehet eredményes az iskolai közösségi szolgálat? Ott, ahol a pedagógiai kultúra olyan, hogy abban egy ilyen újszerű vállalkozás meg tud gyökerezni (*Aktív és felelős állampolgári készségek és az iskolai közösségi szolgálat*). *Hortoványi Judit* tanulmánya a lélek mélységeibe ereszkedik. Egy olyan pedagógiai diagnosztikai és (talán) terápiás eszközt mutat be, amelynek segítségével kamaszok nyílhatnak meg és vallhatnak gondolataikról, problémáikról („*Kiutat kereső fény*” – *kamaszrajzok üzenete az 5-szimbólum feladatsorral*). Tanulmányok egész csokra

rendezi mondanivalóját a beavatás fogalma köré. *Csobánka Zsuzsa Emese* egy irodalomtanítási modellt mutat be, amely az irodalmi műveket nem múzeumi tárgyaknak

tekinti, hanem élményt adó és az embert átalakító erőnek (*A „kortárs szemléletű” irodalomtanítás*). *Honti György* a beavató színházról, annak pedagógiai jelentőségéről ír, a beavatás fogalmát színházelméleti oldalról járja körbe (*A beavatás szükségessége*). De beavatás az is, amiről *Katona Réka* beszél, az elnyomottak pedagógiájának drámai erejű eszköze, a fórumszínház (*A*

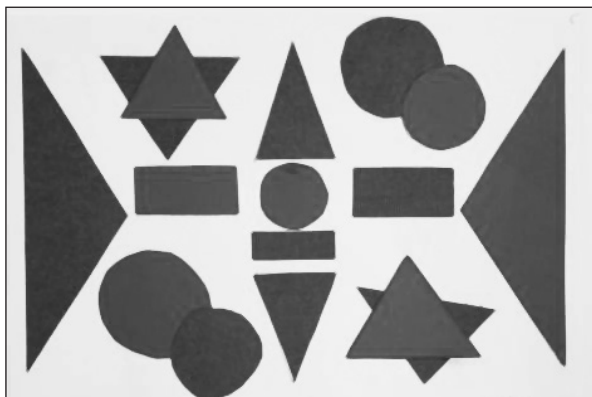
egy szerelmi történet, amelynek keretében a konduktív pedagógia is eljutott Amerikába

tanulmányok egész csokra rendezi mondanivalóját a beavatás fogalma köré

fórumszínház missziója a társadalomban és a nevelésben). A drámapedagógiai csokrot *Novák Géza Máté* írása zárja, amely a fogyatékos, sérült emberek befogadásának és befogadó szellemű nevelésének robusztus eszközeként mutatja be a színházat, illetve a színjátszást (*Egy inkluzív drámapedagógia felé*).

Összességében azt hiszem, szép (egy gonosz megjegyzést azért nem tudok elfojtani: nem kivitelezésében szép) ajándék ez a kötet a hetvenéves Trencsényi tanár úrnak. Szinte portré, mert benne van a neve-

léselméletet tágan értelmező gondolkodó, a neveléstörténész, a művészetpedagógus, ezen belül (vagy ezen túl?) a drámapedagógus és persze a narratívák mestere is, akinek mindenről egy történet jut az eszébe. De mindezekén túl egy olyan ember, aki bár életében sok fontos mondatot leírt, és biztos vagyok benne, hogy nagyon sokat le fog írni ezután is, igazi életműve azonban nem a könyvekben van, hanem a tanítványok szívében és elméjében.

*Nonfiguratív kompozíció
Végbese Vanda, AKG*

*Nonfiguratív kompozíció
Szecskó Mihály, AKG*